

Дев'ять рекомендацій, що допоможуть отримати максимальну користь від цієї КНИЖКИ

1. Якщо ви хочете отримати максимальну користь від цієї книги, дотримуйтеся вимоги, що значно важливіша, ніж будь-які правила або методи. Якщо ви не будете її дотримуватися, то вам не допоможе і тисяча правил про те, як треба навчатися. Якщо ж ви опануєте це найважливіше вміння, то зможете творити дива, і вам не потрібні будуть ніякі поради щодо того, як отримувати користь від будь-якої іншої книги.

Що ж це за магічна вимога? Це пристрасне прагнення навчатися і безоглядне стремління здолати свій неспокій і почати жити.

Як збудити таке прагнення? Слід постійно нагадувати собі, якими важливими є для вас ці правила. Переконайте себе в тому, що, дотримуючись їх, ви станете заможнішими і щасливішими. Повторюйте собі знову і знову: «Мій душевний спокій, щастя, здоров'я і, зрештою, можливо, навіть мої статки значною мірою залежать від того, як я засвою ті давні істини, що викладені в цій книзі».

2. Спершу прогляньте кожен розділ, щоб отримати загальне уявлення про неї. Можливо, вам захочеться одразу ж перейти до наступного розділу. Але не робіть цього, адже ви читаєте не для розваги. Якщо ви взяли до рук цю книгу, бо хочете перестати

хвилюватися і почати жити, уважно перечитайте кожен її розділ, — це дозволить вам заощадити час і досягти певних результатів.

3. Читаючи цю книгу, зупиняйтеся, щоб подумати над її змістом. Запитуйте себе, як і коли ви можете застосувати ту або іншу рекомендацію. Такий спосіб читання буде для вас набагато кориснішим, ніж якщо ви мчатимете вперед, мов той хорт, що переслідує зайця.
4. Читайте з червоним або звичайним олівцем або ручкою в руках. Зустрівши рекомендацію, яку ви могли б застосувати, проведіть збоку від неї вертикальну лінію. Якщо ви вважаєте цю рекомендацію надзвичайно цінною, то підкресліть її або поставте навпроти неї чотири плюси: + + + +. Такі позначки роблять книгу значно цікавішою і надалі допомагають швидше орієнтуватися у тексті.
5. Я знайомий з чоловіком, який уже п'ятнадцять років очолює величезний страховий концерн. Він щомісяця перечитує всі страхові контракти, що укладаються його компанією. Так, він читає одні й ті самі контракти місяць у місяць, рік у рік. Чому? Бо досвід навчив його, що це — єдиний спосіб чітко утримати в пам'яті зміст контрактів.

Я витратив близько двох років, працюючи над книгою з ораторського мистецтва. Проте вряди-годи мені доводиться перечитувати її, щоб не забути, що я написав у своїй власній книзі, адже людина відзначається вражаючою здатністю забувати.

Тож якщо ви хочете отримати реальну користь від цієї книги, не думайте, що вам буде достатньо лише проглянути її. Докладно вивчіть книгу, а потім перечитуйте кожного місяця, приділяючи цьому

декілька годин. Вона повинна стати вашим підручником. Вам слід звертатися до неї щодня. Проглядайте її якомога частіше. Нехай на це надихає вас думка про те, що від цього читання життя ваше поліпшиться вже найближчим часом. Пам'ятайте, що дотримання цих правил може стати звичкою лише внаслідок їх постійного повторення. Тоді ви застосовуватимете їх несвідомо. Іншого шляху немає.

6. Бернард Шоу зазначав: «Якщо ви намагаєтеся чогось навчити людину, вона ніколи нічого не вивчить». Він мав рацію. Навчання — активний процес. Ми вчимося на практиці. Отже, якщо ви бажаєте опанувати принципи, наведені у книзі, впроваджуйте їх у життя. Застосовуйте їх за першої-ліпшої нагоди. Якщо ви не користуватиметеся ними, то швидко їх забудете. Тільки знання, підкріплені практикою, залишаються у пам'яті.

Можливо, вам буде непросто весь час дотримуватися цих рекомендацій — навіть мені, авторові книги, не завжди робити це вдається, — тому пам'ятайте, що ви прагнете не лише отримати інформацію, а й сформувати нові звички, чи радше докорінно змінити свій спосіб життя. А для цього потрібен час, наполегливість і щоденна практика. Отже, частіше заглядайте до цієї книги. Вважайте її навчальним посібником із боротьби з неспокоєм і, зустрічаючись із якоюсь складною проблемою, не панікуйте, не робіть те, що здається очевидним, не дійте імпульсивно. Така поведінка зазвичай є хибною. Натомість зверніться до цих сторінок і знову прогляньте позначені вами місця. Потім спробуйте опанувати ці нові правила. Ви побачите, що у вашому житті відбудуться казкові зміни.

7. Запропонуйте своїй дружині платити їй долар кожного разу, коли вона помітить, що ви порушили один із принципів, наведених у книзі. І не ловіть гав, а то швидко збанкрутуєте.
8. Будь ласка, відкрийте розділ 2 і прочитайте, як банкір з Уолл-стріт Х. П. Хавелл і старий Бен Франклін виправляли свої помилки. Чом би й вам не скористатися методами Х. П. Хавелла і Бена Франкліна для перевірки виконання вами правил, які викладаються в цій книзі? Тоді ви отримаєте два результати. По-перше, вас захопить процес пізнання, а він і привабливий, і надзвичайно корисний. По-друге, ви набудете здатності долати неспокій і почнете жити. Мине час, і ця здатність стане вашою звичкою і дасть свої плоди.
9. Ведіть щоденник — у ньому вам слід зазначати свої досягнення у застосуванні цих принципів. Педантично занотовуйте імена, дати, результати. Такі записи надихатимуть вас на великі звершення; особливо цікавими і корисними вони будуть для вас, коли ви випадково натрапите на них через багато років!

Поради для ефективної роботи із книжкою

1. Плекайте у собі глибоке бажання оволодіти принципами людських стосунків.
2. Прочитайте кожен розділ двічі, перш ніж переходити до наступного.
3. Під час читання часто зупиняйтеся і запитуйте себе, як ви можете застосувати ту чи іншу рекомендацію.
4. Підкреслюйте кожну важливу думку.
5. Перечитуйте цю книгу щомісяця. Використовуйте її як навчальний посібник, за допомогою якого можна вирішувати повсякденні проблеми.
6. Застосовуйте ці принципи за кожної нагоди.
7. Перетворіть процес навчання на веселу гру, запропонувавши дружині або комусь із друзів долар за кожне помічене порушення ними одного з цих принципів.
8. Кожного тижня аналізуйте отримані результати. Запитайте себе, яких помилок ви припустилися, яких успіхів досягли, які уроки засвоїли на майбутнє.
9. Ведіть щоденник, у якому зазначаєте, як і коли ви застосовували ці принципи.

ЧАСТИНА І

ОСНОВНІ ПРИЙОМИ СПІЛКУВАННЯ З ЛЮДЬМИ

1

Дістаючи мед, не перекиньте вулика!

7 травня 1931 року нью-йоркці були свідками найсенсаційнішого полювання на людину, яке будь-коли бачило місто. Після кількох тижнів переслідування Кроулі на прізвисько «Два нагани», гангстер і вбивця, який, між іншим, не пив і не палив, був знайдений і «накритий» у квартирі своєї коханки на Вест-Енд авеню. Півтораєста поліцейських та детективів оточили верхній поверх, де сховався злочинець. Проробивши отвір у даху, вони намагалися викурити Кроулі сльозоточивим газом. Потім вони поставили кулемети на дахах сусідніх будинків, і більше години в одному з найгарніших кварталів Нью-Йорка лунали револьверні постріли та кулеметні черги. Кроулі відстрілювався, сховавшись за перекинутим кріслом. Десять тисяч схвильованих глядачів спостерігали за цими подіями. Нічого подібного тут ще не бачили.

Коли Кроулі схопили, комісар поліції Малруні заявив представникам преси, що відчайдушний «Два нагани» був найнебезпечнішим злочинцем за всю історію Нью-Йорка. «Він уб'є й за жменю тютюну», — сказав комісар.

А як оцінював себе сам Кроулі? У листі, який він писав, поки поліція обстрілювала його укриття, Кроулі зізнався: «Під моїм одягом — стомлене, але добре серце, яке нікому не завдасть шкоди».

Незадовго до цієї події Кроулі їхав з Лонг-Айленду. Раптом до його авто підійшов полісмен і попросив

показати права. Без жодного слова Кроулі витягнув наган і розстріляв поліцейського. Коли той впав, Кроулі вискочив з авто, вихопив у вмираючого офіцера револьвер і вистрілив ще раз у розпростане тіло. І цей вбивця писав: «Під моїм одягом — стомлене, але добре серце, котре нікому не завдасть шкоди».

Кроулі було засуджено до смертної кари на електричному стільці. Заходячи до камери смертників в'язниці Сінг-Сінг, він не сказав: «Ось що я отримую за те, що вбивав людей». Ні, він промовив: «Ось що я отримую за те, що захищав себе».

У цій історії найцікавішим є те, що Кроулі вважав себе невинним. Чи подібна самооцінка є чимось незвичайним серед злочинців? Якщо ви готові ствердно відповісти на це питання, познайомтеся з такими фактами.

«Я витратив найкращі роки життя на те, щоб давати людям «гострі враження» і допомагати їм приємно проводити час, а отримав за це приниження та тюремні ґрати». Це сказав Аль Капоне. Так, той самий Аль Капоне, колишній ворог американського суспільства номер один, який тероризував Чикаго. Він не засуджував себе. Він дивився на себе як на благодійника, якого суспільство не зрозуміло.

Те саме сказав і «Німець» Шульц перед тим, як впасти під кулями гангстерів у Ньюарку. «Німець» Шульц — один з найвідоміших нью-йоркських «пацюків» — в інтерв'ю для газети заявив, що він — благодійник суспільства. І це не були просто слова — він у це щиро вірив.

Певний час я листувався з начальником в'язниці Сінг-Сінг, і це листування виявилось вельми цікавим. Від нього я почув, що небагато злочинців у в'язниці вважають себе поганими людьми. Вони такі самі, як ми з вами, так само мислять і обґрунтовують свої дії. Вони можуть

пояснити, чому були змушені зламати сейф чи натиснути на спусковий гачок. За допомогою аргументів, плутаних чи логічних, вони намагаються виправдати свої антисоціальні дії у власних очах, переконуючи себе, що їх взагалі не мали ув'язнювати.

Якщо Аль Капоне, Кроулі «Два нагани», «Німець» Шульц ні в чому себе не звинувачують, то що говорити про людей, з якими ми спілкуємося щодня?!

Покійний Джон Ванмейкер якось зізнався: «Тридцять років тому я зрозумів, що сваритися нерозумно, що мені слід подолати особисту обмеженість, не переймаючись через те, що Бог не вважав за потрібне розподілити розум порівну між усіма».

Ванмейкер рано засвоїв цей урок. Особисто мені довелося приблизно третину століття йти навпомацки, поки я не дійшов висновку, що у дев'яности дев'яти випадках зі ста людини ні в чому себе не засуджує, незалежно від того, на чиєму боці правда.

Критика не має сенсу, оскільки ставить людину в позицію захисту і спонукає шукати собі виправдання. Критика небезпечна, тому що наносить шкоду цінному для людини почуттю особистої гідності, завдає удару її уявленню про свою вагомість, породжує в ній почуття образи та обурення.

У старій німецькій армії солдату не дозволялося скаржитись одразу після події, яка дала для цього привід. Він мав стримати образ, охолонути. Якщо ж він скаржився одразу після події, його карали. У повсякденному житті також слід було б запровадити подібний закон для буркотливих батьків, сварливих жінок, лайливих роботодавців та цілої армії любителів вишукувати чужі помилки.

На сторінках історії ви знайдете тисячі прикладів марності занадто суворої критики. Візьміть, наприклад,

відому сварку між Теодором Рузвельтом і президентом Вільямом Тафтом — сварку, через яку розкололася Республіканська партія, господарем Білого дому став Вудро Вілсон, а у світову війну була вписана яскрава сторінка, що змінила хід історії. Розглянемо ці події детальніше.

1908 року Теодор Рузвельт поїхав до Африки полювати на левів, залишивши президентом Вільяма Тафта. Коли Рузвельт повернувся, його роздратуванню не було меж. Він звинуватив Тафта у консерватизмі та спробував забезпечити висунення самого себе в кандидати на третій термін, для чого організував партію Биків та Лосів, чим майже розвалив Республіканську партію. В результаті на наступних виборах Вільям Тафт та Республіканська партія вийшли вперед лише у двох штатах — Вермонт та Юта. Це була найбільш нищівна поразка партії за всю її історію.

Теодор Рузвельт звинувачував Тафта, але чи звинувачував сам себе президент Тафт? Звичайно, ні. Зі сльозами на очах Тафт сказав: «Я не бачу, як міг би діяти інакше».

Хто ж винен? Рузвельт чи Тафт? Правду кажучи, не знаю і не хочу з'ясовувати. Головне, до чого я прагну, — це показати, що критика з боку Рузвельта не переконала Тафта у тому, що в поразці винен саме він. Єдиним її результатом було те, що Тафт намагався виправдати себе.

Чи візьмемо скандал з *Teapot Dome*. Пам'ятаєте його? Газети про це писали кілька років. Непокоїлася вся країна. В американському суспільстві на пам'яті тодішнього покоління не траплялося нічого подібного. Якщо ж говорити про факти, то вони такі: Альберту Фоллу, міністру внутрішніх справ у кабінеті Гардінга, було доручено здати в оренду приватним фірмам нафтові родовища в Елк-Хілл та Тіпот Доум, які було зарезервовано військово-морським флотом США для використання у майбутньому. Думаєте, міністр Фолл почав публічний тендер?

Він безсоромно передав заманливий контракт своєму приятелю Едварду Догені. А що зробив Догені? Він дав міністру Фоллу сто тисяч доларів, назвавши їх «позикою». Потім міністр Фолл скерував до цієї місцини морську піхоту Сполучених Штатів із завданням прогнати конкурентів, щоб їхні свердловини, розташовані поруч із родовищем, не виснажували запаси нафти Елк-Хілла. Зігнані зі своїх ділянок конкуренти кинулися до суду, і злетіла кришка з Пузатого Чайника зі скандальною «заваркою» у сто мільйонів доларів. Сморід пішов настільки огидний, що знудило всю країну. Адміністрацію Гардінга було скинуто, Республіканській партії загрожувала цілкова поразка, а Альберт Фолл опинився у в'язниці.

Фолл був суворо покараний. Чи розкався він? Ні. Через декілька років Герберт Гувер згадав у публічному виступі, що смерть президента Гардінга була наслідком душевних мук, спричинених зрадою товариша. Почувши це, місіс Фолл зірвалася з крісла і, несамовито викрикнула: «Фоллом? Що? Гардінг був зраджений Фоллом? Мій чоловік нікого не зраджував. Навіть гори золота не спокусили б мого чоловіка повестися непорядно. Він — єдиний, хто був відданий і розіп'ятий».

Перед вами людська натура в дії: винний звинуватить будь-кого, лише не себе. Усі ми такі. Тож, якщо ви колись відчуєте спокусу критикувати когось, згадайте Аль Капоне, Кроулі «Два нагани», Альберта Фолла.

Визнаємо, що критика, як домашні голуби, завжди повертається. Визнаємо, що людина, яку ви маєте намір засудити, скоріш за все виправдається і засудить вас, або, подібно до вихованого Тафта, промовить: «Не бачу, як би міг діяти інакше».

Суботнього ранку 15 квітня 1865 року в кімнатці дешевого будинку навпроти Форт-Театру помирав Авраам

Лінкольн. Довге тіло Лінкольна лежало навскоси у ліжку, занадто короткому для нього. Над ліжком висіла дешева репродукція полотна відомої художниці Роуз Бонер «Гарний кінь», і газовий ріжок, блимаючи, огортав її блідим жовтим світлом. Військовий міністр Стентон, що стояв біля ліжка, промовив: «Ось лежить найвидатніший із правителів, тих, що були на землі».

У чому ж був секрет успіху Лінкольна у стосунках з людьми? Я вивчав життя Авраама Лінкольна протягом десяти років і три роки повністю присвятив роботі над книгою «Невідомий Лінкольн». Я був переконаний у тому, що повинен вичерпно дослідити особистість Лінкольна та його приватне життя. Я спеціально досліджував лінкольнівський метод поводження з людьми. Чи дозволяв він собі критикувати інших? О, так! Замолоду, коли Лінкольн жив у Піджин Грін Воллей, штат Індіана, то не лише критикував оточуючих, але й писав листи та повісті, де висміював людей, і залишав свої твори в таких місцях, де їх могли знайти. Один з таких листів став причиною докорів сумніння на все його життя.

Навіть коли Лінкольн розпочав адвокатську практику в Спрингфілді, штат Іллінойс, він відкрито виступав проти своїх опонентів у листах, які друкувалися у газетах. Але одного разу він зробив це особливо гостро. Восени 1842 року Лінкольн висміяв політика-забіяку ірландського походження на ім'я Джеймс Шилдс. Написаний Лінкольном пасквіль було надруковано в газеті у вигляді анонімного листа до *Springfield Journal*. Місто просто заходилося від сміху. Гордовитий Шилдс захлинався ненавистю. Він дізнався ім'я автора листа, прискакав до Лінкольна та викликав його на дуель. Лінкольн не хотів битися. Він взагалі був проти дуелей, але зараз не міг відмовитись, бо йшлося про честь. Йому належало право

вибору зброї. Оскільки у нього були дуже довгі руки і під час навчання у Вест-Пойнті він отримував уроки фехтування, Лінкольн обрав кавалерійський палаш. Наступного дня супротивники зустрілися на піщаному березі Міссісіпі, готові битися на смерть. Але в останній момент секундантам вдалося запобігти дуелі.

У житті Лінкольна це був найтяжчий інцидент, який став неоціненим уроком у мистецтві поводження з людьми. Лінкольн ніколи більше не писав листів, які б когось принижували, не висміював нікого, не критикував.

У роки громадянської війни Лінкольн дуже часто змінював головнокомандуючих Потомаської армії. Мак-Келлан, Поун, Бернсайд, Хукер, Мід — кожен з них припускався трагічних помилок, що приводило Лінкольна у відчай. Половина нації гнівно засуджувала нездар, але Лінкольн «без злості на когось одного, з дружелюбністю до всіх» зберігав спокій. Одне з найулюбленіших його висловлювань: «Не судіть, і не будете осуджені». І навіть коли місіс Лінкольн та інші суворо засуджували Південь, Лінкольн відповідав: «Не звинувачуйте їх, у подібних обставинах ми стали б такими самими».

Наведу ще один приклад терпимості Лінкольна. Битва біля Геттісберга відбулася на початку липня 1863 року. Вночі 4 липня почалася сильна злива і всю місцевість затопило. Лі почав відходити у південному напрямку. Досягнувши зі своєю розгромленою армією Потомака, Лі побачив попереду річку, що вийшла з берегів, позаду — армію Федерації. Лі опинився у пастці. І Лінкольн зрозумів, що це був подарунок самого неба — можливість одним ударом захопити ворожу армію та закінчити війну. Схвильований таким везінням, Лінкольн наказав Міді атакувати Лі, не скликаючи військової ради. Лінкольн передав свій наказ телеграфом, а потім для того, щоб

бути впевненим, що його наказ буде отримано, відрядив до Міда спеціального кур'єра з вимогою негайно почати військові дії.

Але що зробив генерал Мід? Він скликав військову раду, вагався та марнував час, відмовляючись атакувати Лі. Врешті вода спала, і Лі відвів свою армію за Потомак.

Лінкольн розгнівався.

— Що це означає? — закричав він, звертаючись до сина Роберта. — Боже праведний! Чому це сталося? Він був у наших руках! Але я жодними силами не міг зрушити нашу армію. За таких обставин будь-який генерал легко знищив би Лі. Якби я там був, то сам міг би захопити його.

Засмучений Лінкольн написав Миду листа. Варто зауважити, що саме в цей період життя Лінкольн був найбільш стриманим у своїх висловах. Тому лист, що вийшов з-під його пера, дорівнював суворій догані.

«Мій любий генерале! Не думаю, що Ви спроможні зрозуміти, як багато ми втратили через втечу Лі. Він був у наших руках, і ми повинні були схилити його до згоди, якою, зважаючи на наші успіхи, могла закінчитися війна. Тепер же війна може продовжуватись нескінченно. Якщо Ви не зважилися атакувати Лі минулого понеділка, коли мали переваги по всіх позиціях, як ви це зробите на тому боці річки, куди зможете взяти з собою не більше двох третин сил, що у вас є? Марно було б тепер на щось сподіватися, тож я більше не очікую від вас значних успіхів. Золотий випадок втрачено, і мені дуже прикро через це».

Однак Мід ніколи не бачив цього послання. Лінкольн не відправив його. Воно було знайдене серед паперів Лінкольна після його смерті. Мені здається, що написавши листа Лінкольн подивився у вікно і промовив сам до себе: «Хвилинку. Може, не варто гарячкувати. Легко мені, сидячи в тиші Білого дому, відправляти Миду накази вести

війська в атаку, а якби я був під Геттісбергом і бачив стільки крові, скільки її бачив Мід за останній тиждень, і мої вуха пронизував би стогін помираючих та хворих, можливо, я б також хотів уникнути атаки. Якби у мене був такий несміливий характер, як у Міда, можливо, я б діяв так само. Хай там як, та час вже сплинув. Відправивши цього листа, я відчую полегшення, а Мід шукатиме собі виправдання, засуджуючи мене. Це послання пробудить у ньому тяжке почуття, буде заважати його діям як головнокомандуючого і, можливо, взагалі змусить піти у відставку».

Отож, як я вже казав, Лінкольн залишив лист на столі, бо на власному досвіді знав, що різка критика і догана майже ніколи не дають позитивних результатів.

Теодор Рузвельт згадував, що коли він на посаді президента стикався з якоюсь заплутаною проблемою, то зазвичай дивився на великий портрет Лінкольна і думав, як би він вирішив її?

Наступного разу, відчувши бажання дати комусь прохуана, витягніть з кишені п'ятидоларову банкноту, подивіться на зображення Лінкольна і запитайте себе: «А як би він вчинив у подібній ситуації?»

Чи знаєте ви людину, яку б вам хотілося виправити, зробити кращою? Перекоаний, що так. Але чому б вам не почати з себе? Навіть із суто егоїстичної точки зору це значно вигідніше, ніж намагатися покращити інших і, між іншим, набагато безпечніше. «Коли людина починає війну сама з собою, — сказав Броунінг, — вона вже чогось варта».

Самовдосконалення, ймовірно, триватиме до Різдва. Потім ви зможете добре відпочити на свята, а у новому році почнете виправляти інших.

Але самовдосконалення — передусім. Конфуцій казав: «Не дорікай сусіду за сніг на його даху, коли твій поріг не вичищено».

Коли я був молодим і усіма силами намагався справити враження на людей, я написав найбезглуздішого листа Ричарду Гардінгу Девісу — письменнику, який на той час був помітною постаттю на літературному обрії Америки. Попередньо я отримав про нього відомості з журнальної статті та розпитав Девіса про його методи роботи. За кілька тижнів перед тим я отримав від однієї особи листа, який закінчувався так: «Продиктовано, але не прочитано». На мене це справило велике враження. Я вважав, що письменник має бути дуже поважним, зайнятим та переконливим. У той час я не мав чим вихвалитися, але пристрасно хотів справити враження на Ричарда Гардінга Девіса і тому закінчив своє коротке послання словами: «Продиктовано, але не прочитано». Девіс не схотів написати відповідь. Він просто повернув мого листа, дописавши унизу: «Ваш поганий стиль може бути перевершений тільки вашими поганими манерами».

Без сумніву, я припустився помилки і, можливо, зробив його догану. Але, як будь-яка людина, я образився. І образа ця була настільки пекучою, що коли через десять років я прочитав про смерть Ричарда Гардінга Девіса, то єдине, що промайнуло у моїй свідомості, — з соромом повинен зізнатися — була згадка про біль, якого він мені завдав.

Тож якщо вам завтра захочеться зробити щось, що може кривдити упродовж десятиліть, якщо ви дозволите собі випустити жало критики, не вважайте, як це завжди буває, що ви справедливі.

У поведженні з людьми пам'ятайте, що спілкуєтесь з істотами нелогічними та емоційними, які перебувають у тенетах забобонів і керуються гордістю та пихою. Критика — небезпечна іскра, яка може стати причиною вибуху в пороховому підвалі гордості. Іноді такий вибух прискорює

смерть. Генерала Леонарда Вуда було розкритиковано, і його не затвердили на посту головнокомандувача експедиційної армії, що прямувала у Францію. Це завдало удару по його гордості та вкоротило йому життя. Дошкульна критика стала причиною того, що чуттєвий Томас Гарді, один з найкращих романістів англійської літератури, назавжди відмовився від творчості. Критика штовхнула англійського поета Томаса Чаттертона на самогубство.

Бенджамін Франклін, який не відрізнявся тактовністю замолоду, з роками став настільки дипломатичним у спілкуванні з людьми, що був призначений послом у Францію. У чому секрет його успіху? «Я не схильний погано говорити ні про кого, — казав він, — про кожного кажу все хороше, що мені про нього відомо».

Нерозумна людина може критикувати, засуджувати і виказувати невдоволення. Більшість дурнів так і роблять. Але щоб розуміти та вибачати, необхідно мати характер і самоконтроль. Карлейль писав: «Велика людина підтверджує свою велич тим, як вона спілкується з маленькими людьми».

Замість того щоб засуджувати людей, намагайтесь зрозуміти їх та те, чим мотивовані їхні вчинки. Це породжує порозуміння. «Все зрозуміти — все пробачити». Як сказав доктор Джонсон, «сам Бог не судить людину, поки не скінчаться дні її».

То чому повинні судити ми з вами?

Принцип 1

Не критикуйте, не засуджуйте, не скаржтеся.

Кінець фрагменту для ознайомлення

⇒ [Повернутися на сайт](#) ⇐